

CERCETĂRI DE SUPRAFAȚĂ EFECTUATE PE TERITORIUL COMUNEI CÂLNIC (JUD. ALBA)

În primăvara anului 1997, membrii Cercului de Arheologie "Ion Berciu", ce funcționează pe lângă Catedra de Istorie a Universității "1 Decembrie 1918" din Alba Iulia au efectuat o serie de periegeze în teritoriul comunei Călnic.

Comuna este așezată în partea de sud-est a județului Alba, în podișul Secașelor. Aceste periegeze au fost efectuate în vederea localizării, recunoașterii așezării neolitice aflate în locul numit "În vii", așezare cercetată în prealabil în anul 1961 de către prof. I. Paul¹.

Așezarea preistorică este situată pe cursul unui pârau sezonier, la o altitudine medie de 350-400 m, pe versantul de sud, sud-est al Dealului Viilor, având o expunere sud-estică.

În partea de sud a perimetrului cercetat se află locul numit "În Coastă". Densitatea materialelor recoltate în timpul periegezelor scade odată cu ridicarea în altitudine. O mare parte din așezarea preistorică a fost distrusă în urma desțelenirii locului în vederea cultivării viței de vie.

Lucrarea de față își propune realizarea unui studiu de caz, privind încadrea cultural-cronologică cât mai precisă a materialelor arheologice - în special ceramice - descoperite, pornindu-se de la analiza tipologică și stilistică, analiză completată cu date referitoare la caracteristicile de bază ale pastei ceramicii. În urma studiului amănunțit s-a constatat că acesta (materialul ceramic) aparține, în marea lui majoritate, culturii Petrești, cunoscută în literatura de specialitate sub denumirile succesive de: "cultura cu ceramică pictată vest-românească", "central-transilvăneană", "vest-dacică"². Ca bază de pornire a lucrării noastre am luat lucrarea monografică asupra culturii Petrești a prof. I. Paul. Conform acesteea, materialul ceramic aparține fazelor A-B (faza mijlocie) și B (faza de maximă dezvoltare)³.

Ținând seama de compoziția pastei, îndeosebi a degresanților folosiți, precum și de procedeele de ardere a ceramicii, materialul ceramic poate fi împărțit în trei categorii (specii) principale:

1. Ceramică grosieră - lucrată într-o pastă ce conține mult nisip cu bobul mare și pietricele. Vasele din această categorie au o culoare cărămiziu-murdară (Pl.I/3-4, 6; Pl.II/4, 8-9, 11, 13, 16; Pl.III/1, 3; Pl.IV/6; Pl.V/6-8, 15, 17, 18; Pl.VI/5, 7, 9,-10).

2. Ceramică intermediară - sau semifină - în cazul căreia pasta conține ca degresant nisip cu bobul mărunț sau potrivit și un procent apreciabil de mică. Culoarea materialului diferă în funcție de tipul de ardere folosit:

- cărămizie: Pl.II/2, 6, 10; Pl.III/10; Pl.IV/1, 2, 9; Pl.V/1; Pl.VI/4, 8; Pl.VII/1, 7; -
- cărămizie-gălbuie: Pl.II/1, 14, 15;
- cărămizie-roșcată: Pl.V/14;

3. Ceramică fină, la care pasta conține ca degresant nisip cu bobul fin sau foarte fin și mică. În funcție de tipul de ardere culoarea ceramicii se prezintă în următoarele nuanțe:

- negru: Pl.II/17; Pl.IV/8; Pl.V/2; Pl.VI/2, 3; Pl.VII/5;
- cenușiu: Pl.V/13; Pl.X/III;
- cenușiu deschis: Pl.II/17;
- cărămiziu: Pl.I/1, 2, 5; Pl.II/5, 12; Pl.III/4-7, 9, 11-12; Pl.IV/3, 4, 7; Pl.V/1, 3-6, 10, 11, 12; Pl.VI/1, 6; Pl.VII/3-6, 9; Pl.X/1-2, 4;

Înainte de ardere vasele mici și mijlocii au fost acoperite cu un slip foarte fin și lustruite atât pe exterior cât și pe interior⁴: Pl.I/1, 2; Pl.II/1, 2; Pl.III/2, 4-5, 7-9; Pl.IV/3-4, 7-8; Pl.V/1, 3-5, 10; Pl.VI/1;

¹ Repertoriul arheologic al județului Alba, BMA, II, Alba Iulia, 1996, p.35

² I Paul, *Cultura Petrești*, 1992, p.7

³ *Ibidem*, p.139

⁴ *Ibidem*, p.49.

Pl.VII/5; Pl.X/1. 4.

Din punct de vedere al tehtonicii vaselor cărora le-au aparținut, fragmentele ceramice ce fac obiectul lucrării de față aparțin următoarelor zone: buze; funduri; torți; butoni; picioare de cupe.

1. Buzele, se prezintă sub următoarele tipuri:

- buze drepte : Pl.III/1-5, 7, 9, 12-13; Pl.V/2-4, 6, 9, 12;
- buze evazate : Pl.V/1, 5;
- buze invazate : Pl.III/8, 10;

2. Fundurile, în marea lor majoritate sunt drepte: Pl.I/1-2, 4; Pl.II/1-4, 7-10, 12-13, 15-17.

În cadrul fundurilor drepte se remarcă fundurile profilate: Pl.I/1, 3-6; Pl.II/11, 14;

3. Torțile se prezintă astfel:

- cilindrice, cu perforație
 - verticală: Pl.V/12;
 - orizontală: Pl.IV/1, 2, 4, 5, 6, 7, 8; Pl.V/7, 10, 15, 16, 17, 18;
- conice, cu perforație orizontală: Pl.IV/3, 9; Pl.V/8, 11, 13, 14;

4. Butonii sunt:

- cilindrici: Pl.VI/2-3, 6;
- conici: Pl.VI/4-5, 8-10;
- aplatizați: Pl.VI/1, 7;

Dintre aceștia unii aveau doar rol ornamental, dar, fragmentele ceramice fiind prea mici, nu ne-am putut da seama care dintre ei au avut acest rol; posibil cei aplatizați (Pl. VI/1, 7).

5. Picioarele de cupă: caracteristica de bază a acestora este aceea că sunt goale în interior (Pl.III/6; Pl.VII/1, 3-4, 6). Dintre acestea doar două (Pl.VII/3, 4) provin de la cupe cu piciorul mic și buza puțin evazată, restul fragmentelor fiind de dimensiuni mai mari, dar având buza lipsă.

În fazele A-B și B avem de-a face, pe de-o parte cu un fenomen de combinare a unor forme ceramice, iar pe de altă parte cu apariția altora noi sau a unor grupe și variante cristalizate în cursul acestor faze, unele proprii ceramicii nepictate, altele comune cu cele ale ceramicii pictate⁵.

Sub aspect tipologic predomină străchinile (Pl.II/4, 6, 8, 10, 12-13, 15-16; Pl.III/3, 4; Pl.VII/5; Pl.X/1, 2) și castroanele⁶ (Pl.I/1, 4-6; Pl.III/8, 10).

Ca formă tipică pentru cultura Petrești sunt castroanele carenate (Pl.XI), care se dezvoltă într-o serie de grupe cu mai multe variante, dintre care unele comune ceramicii pictate și nepictate⁷.

La aceste tipuri de vase se mai adaugă:

- a - vase suport (Pl.III/5, 7, 9, 11-12; Pl.VII/8)
- b - farfurii tronconice (Pl.I/1, 2) ce derivă ca formă din tipul similar, menționat și în cadrul ceramicii nepictate din faza A, care își găsește bune analogii în farfuriile de acest fel comune culturii Turdaș și Sălcuța⁸.
- c - cupele-pocal (Pl.V/5; Pl.VII/1, 3-4, 6, 9).
- d - cupele semisferice cu picior cilindric scurt și puțin albiat înspre interior (Pl.III/6; Pl.VII/1). Acestea pot fi atribuite secvenței cultural-cronologice Turdaș II, corespunzătoare în linii mari orizontului cronologic Vinca B2⁹.
- e - paharele (Pl.II/1, 3, 7; Pl.V/4, 12).

În cadrul perieghezilor a mai fost descoperit și material ceramic decorat. În urma studiului amănunțit s-a constatat că deși factura acestuia - pasta, arderea - este petreșteană, motivele ornamentale aparțin aspectului cultural Turdaș¹⁰.

⁵ *Ibidem*, p.49.

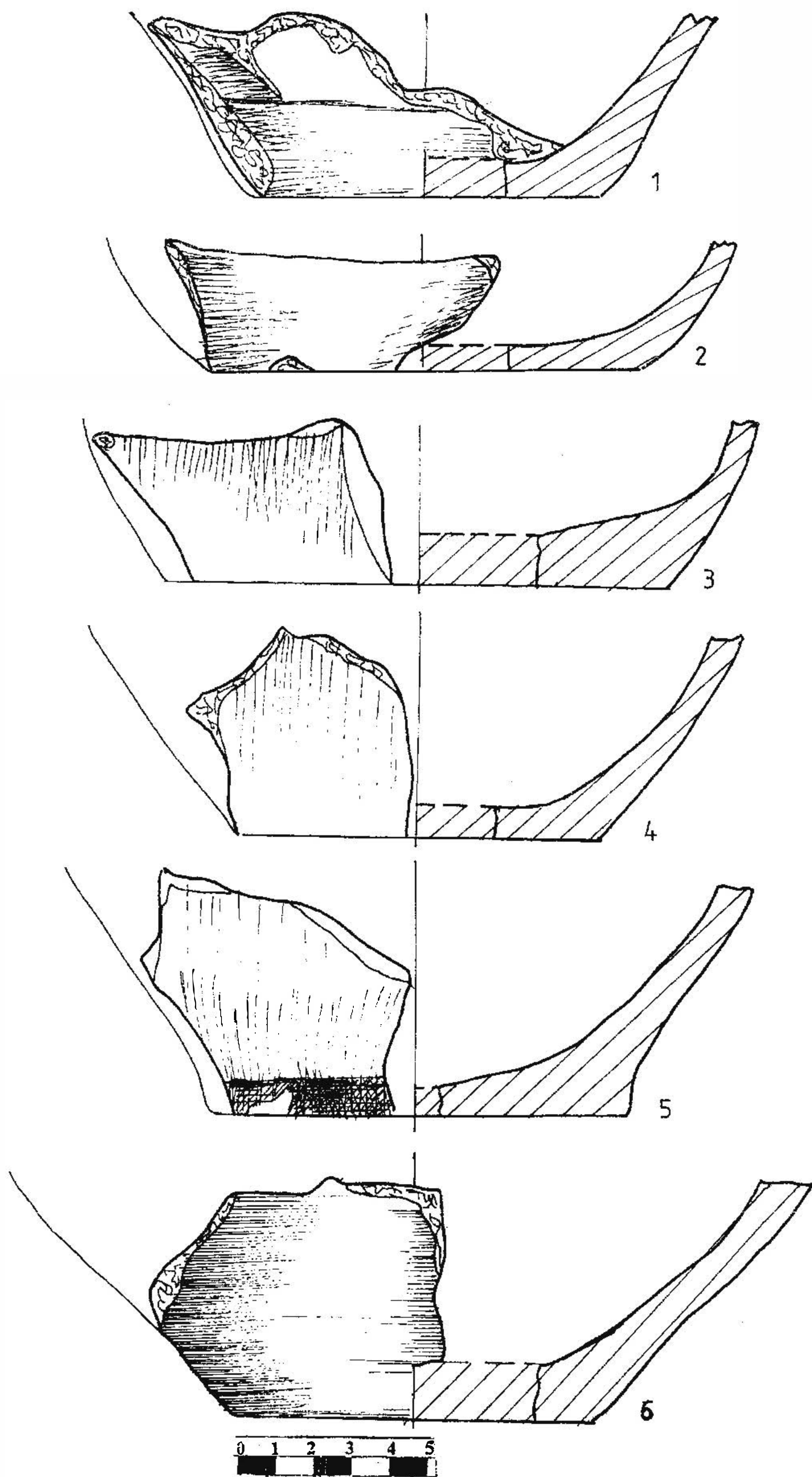
⁶ *Ibidem*, p.56.

⁷ *Ibidem*, p.59.

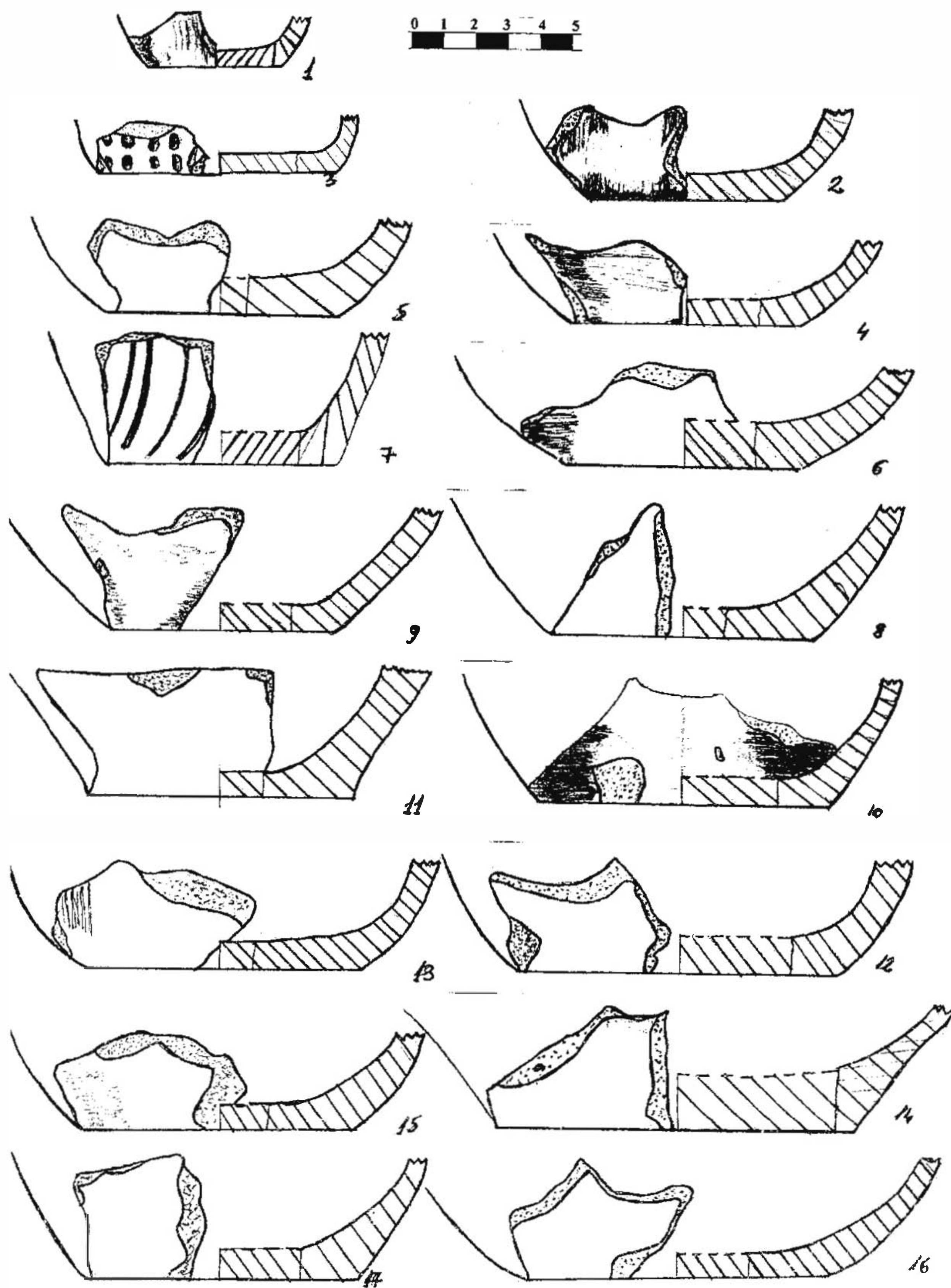
⁸ *Ibidem*, p.64-65.

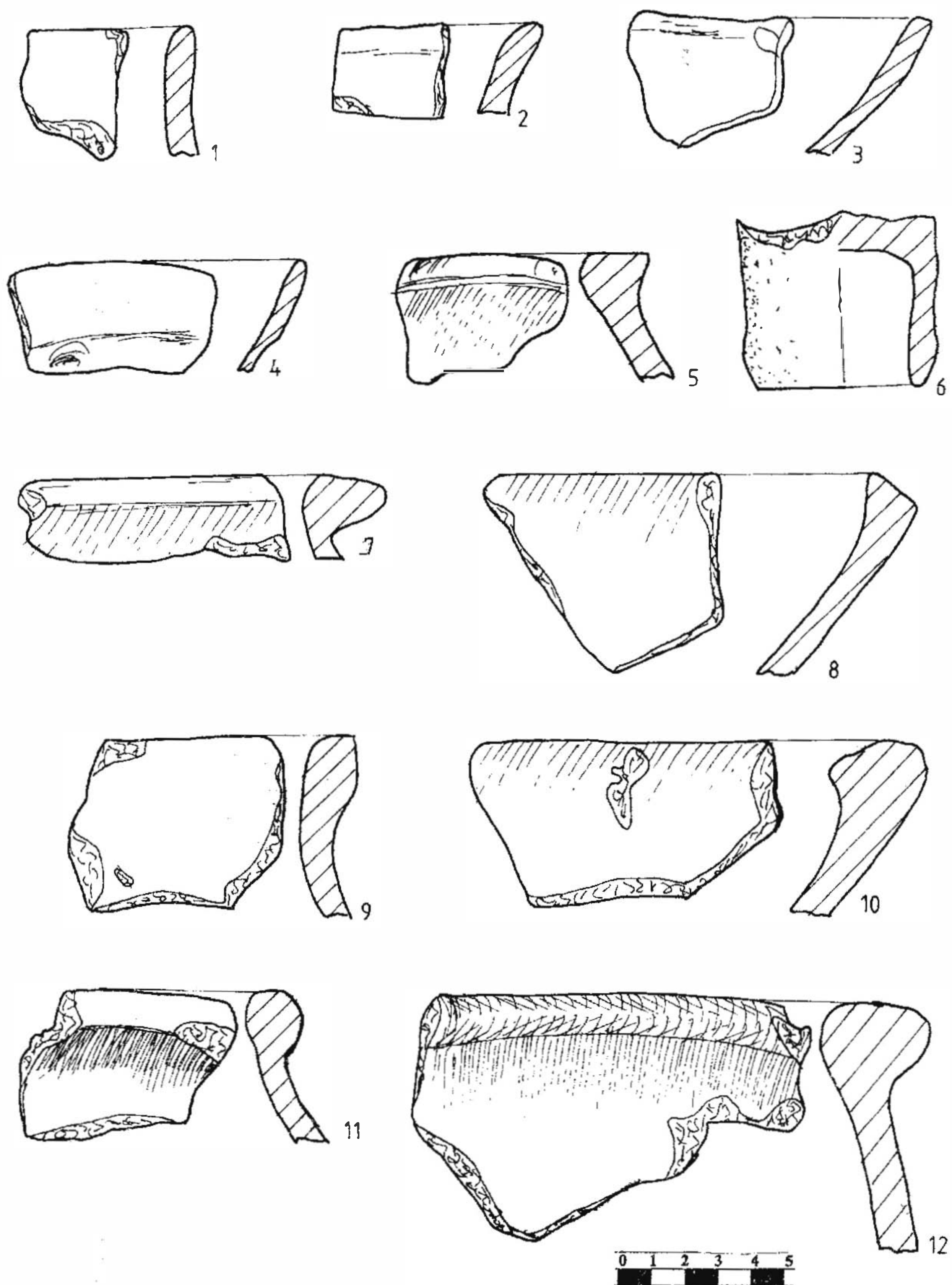
⁹ *Ibidem*, p.60-61.

¹⁰ *Ibidem*, p.53.

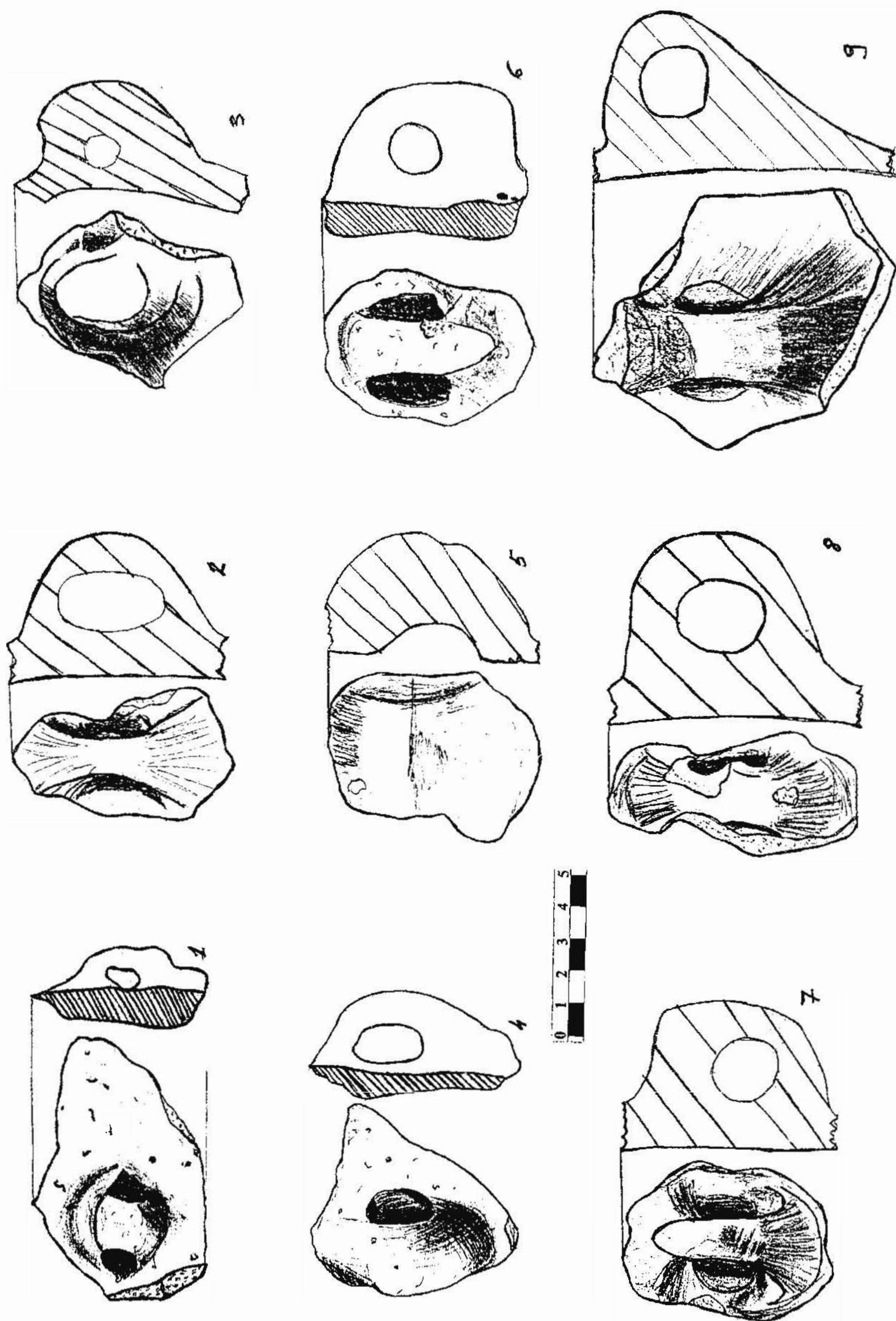

Pl.I. Călnic-“În vii”. Ceramică neo-eneolitică

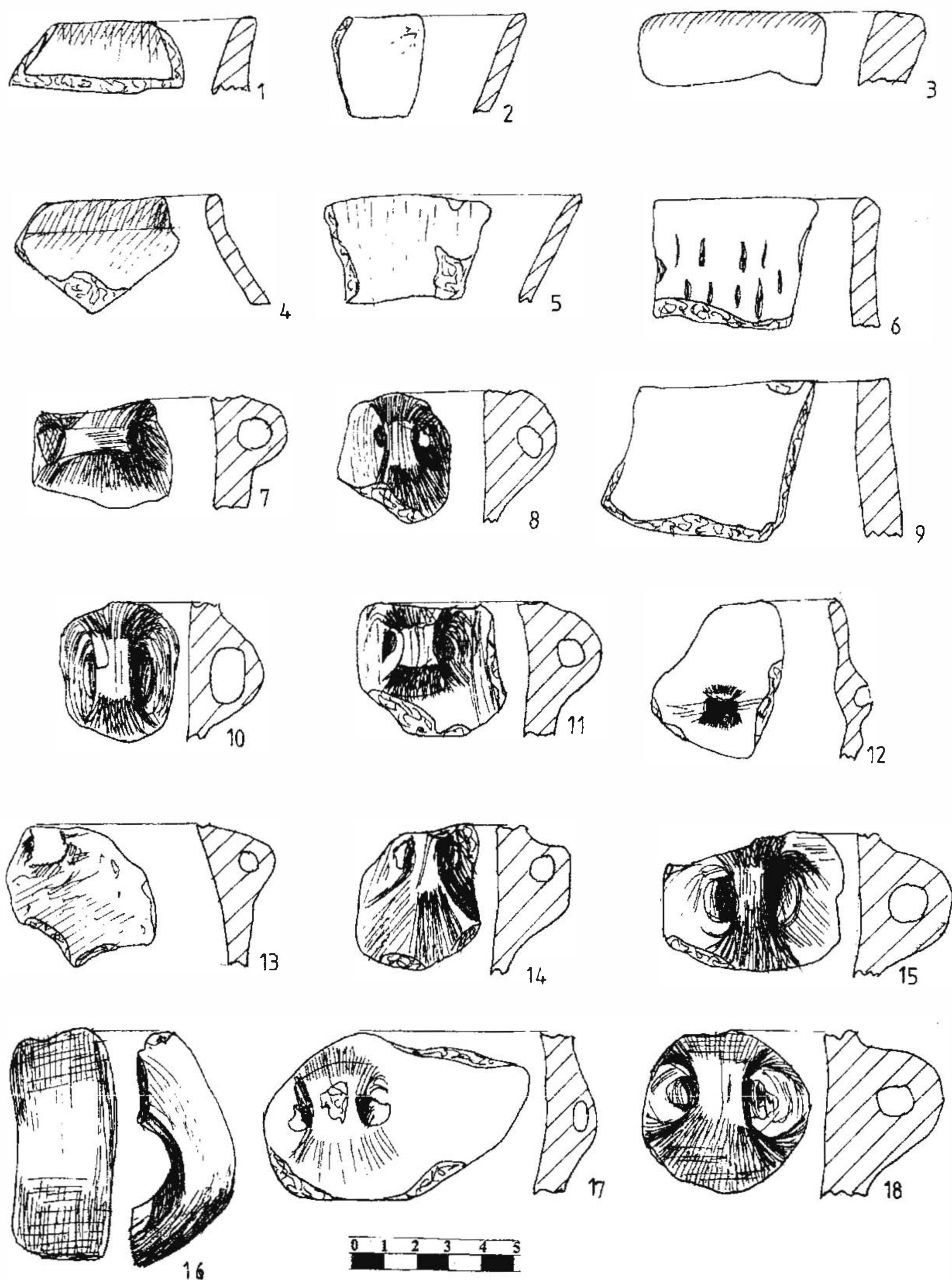

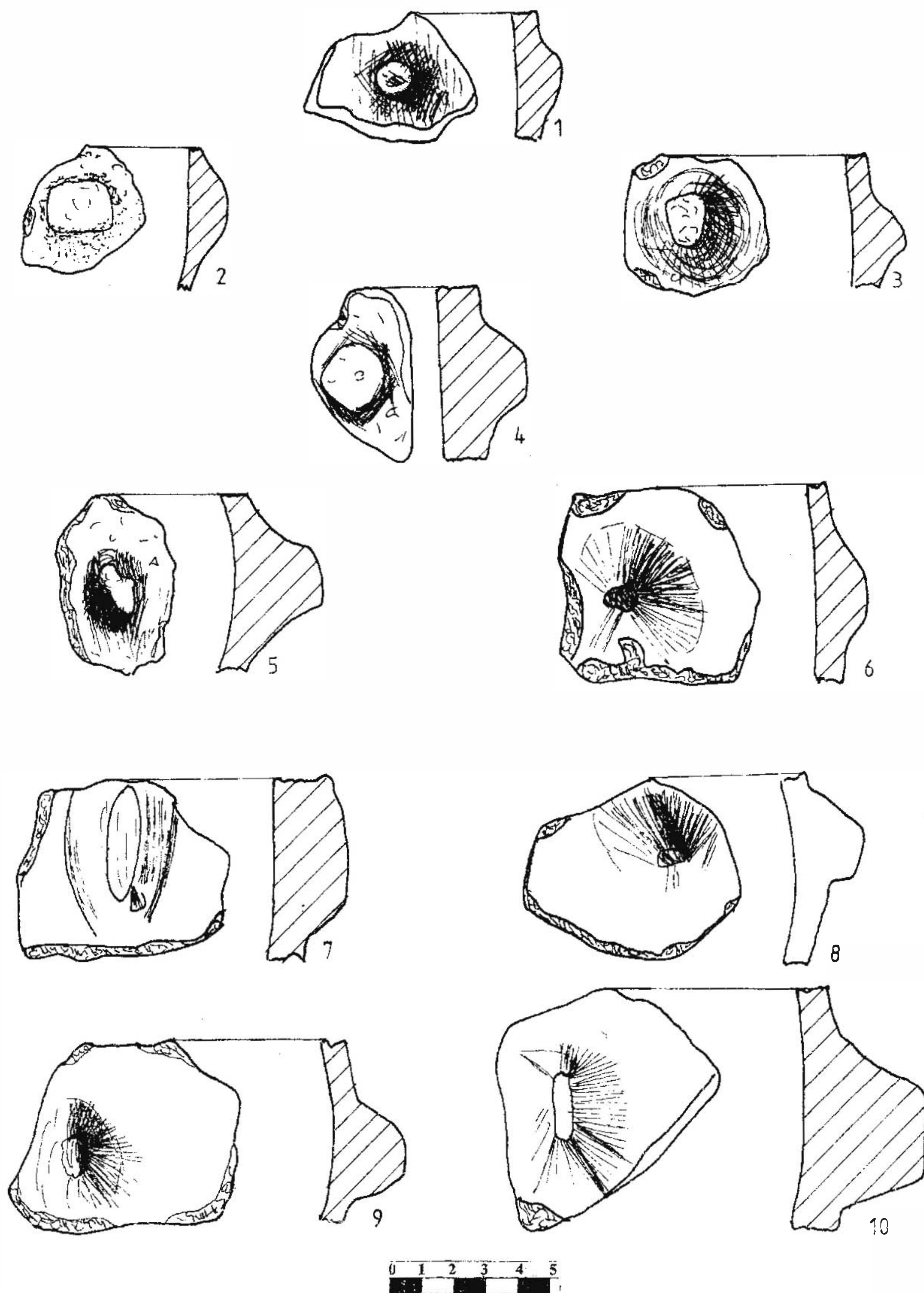
Pl.III. Călnic-„În vii”. Ceramică neo-eneolitică

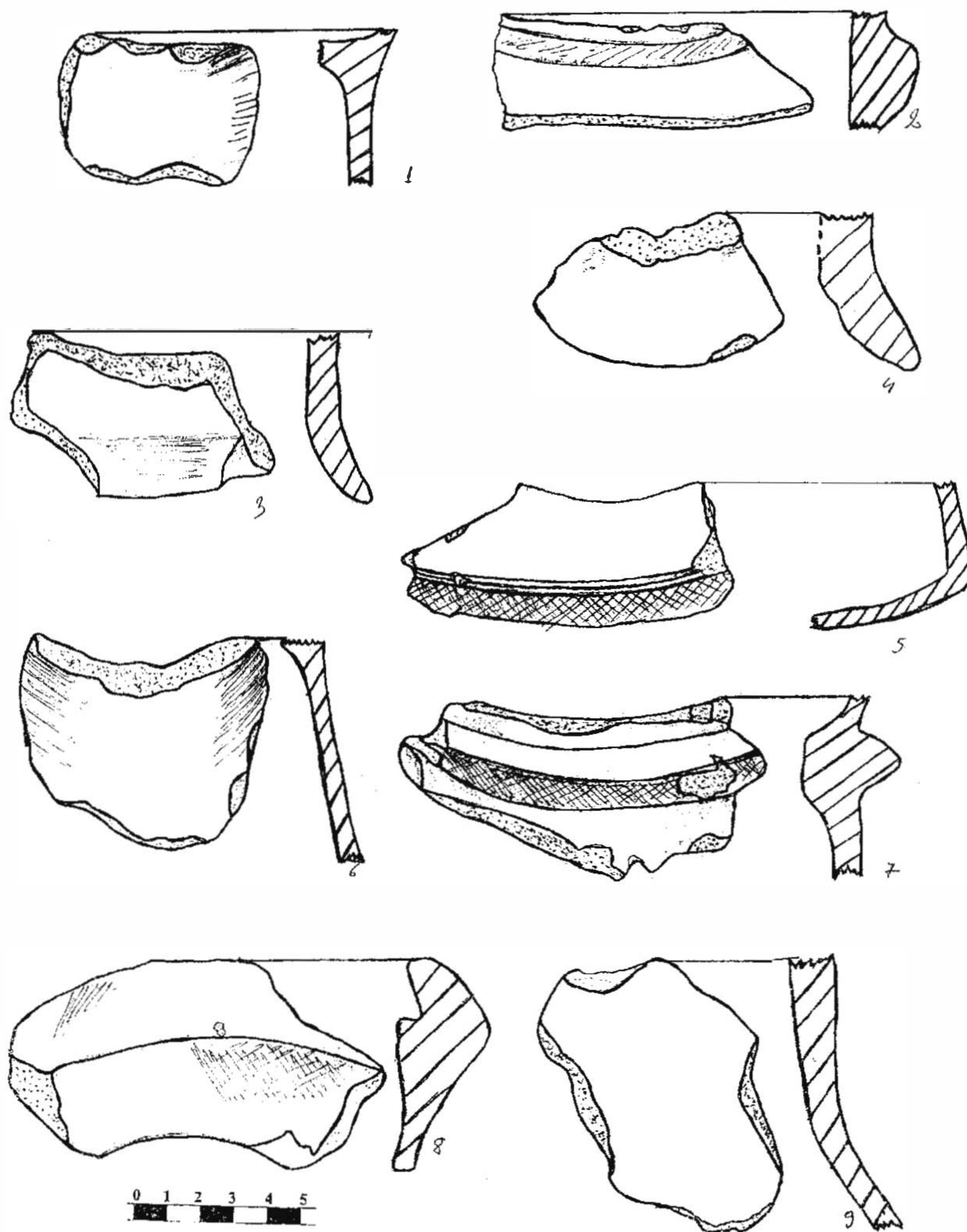
Pl.IV. Călnic-"În vii". Ceramică neo-eneolitică

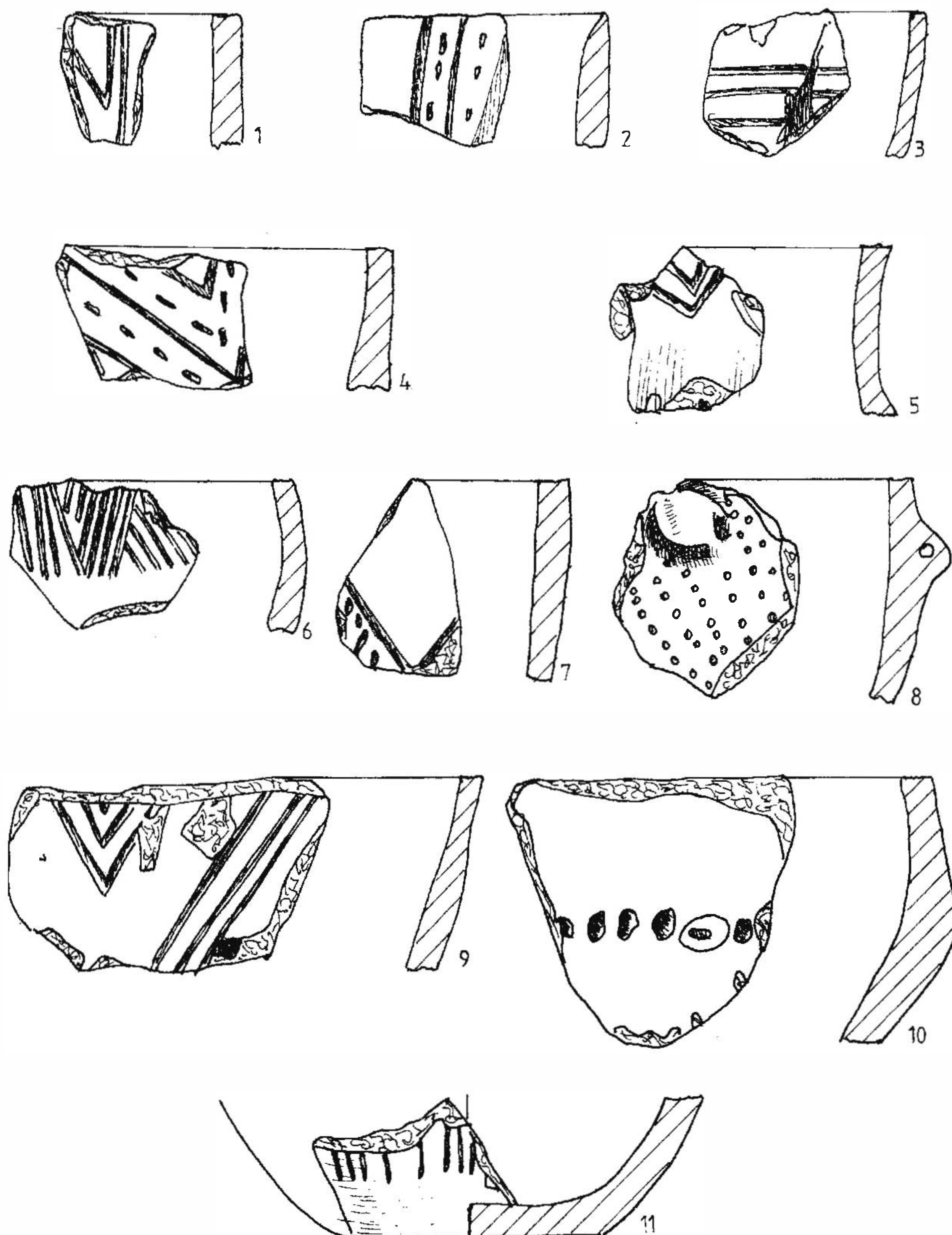
Pl.V. Călnic-"În vii". Ceramică neo-eneolitică

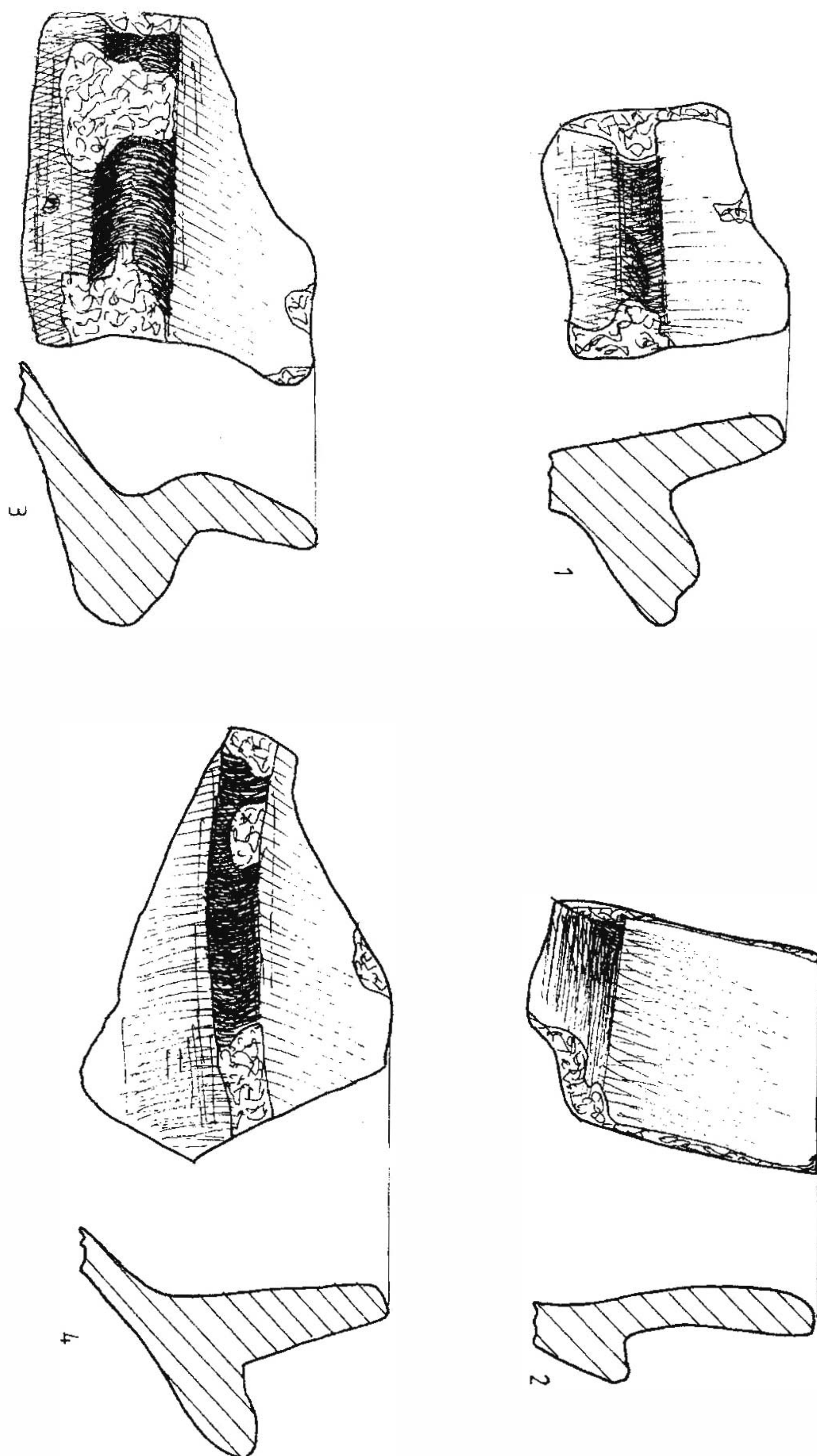
Pl. VI. Călnic-„În vii”. Ceramică neo-eneolitică

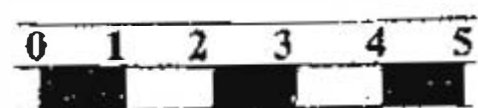
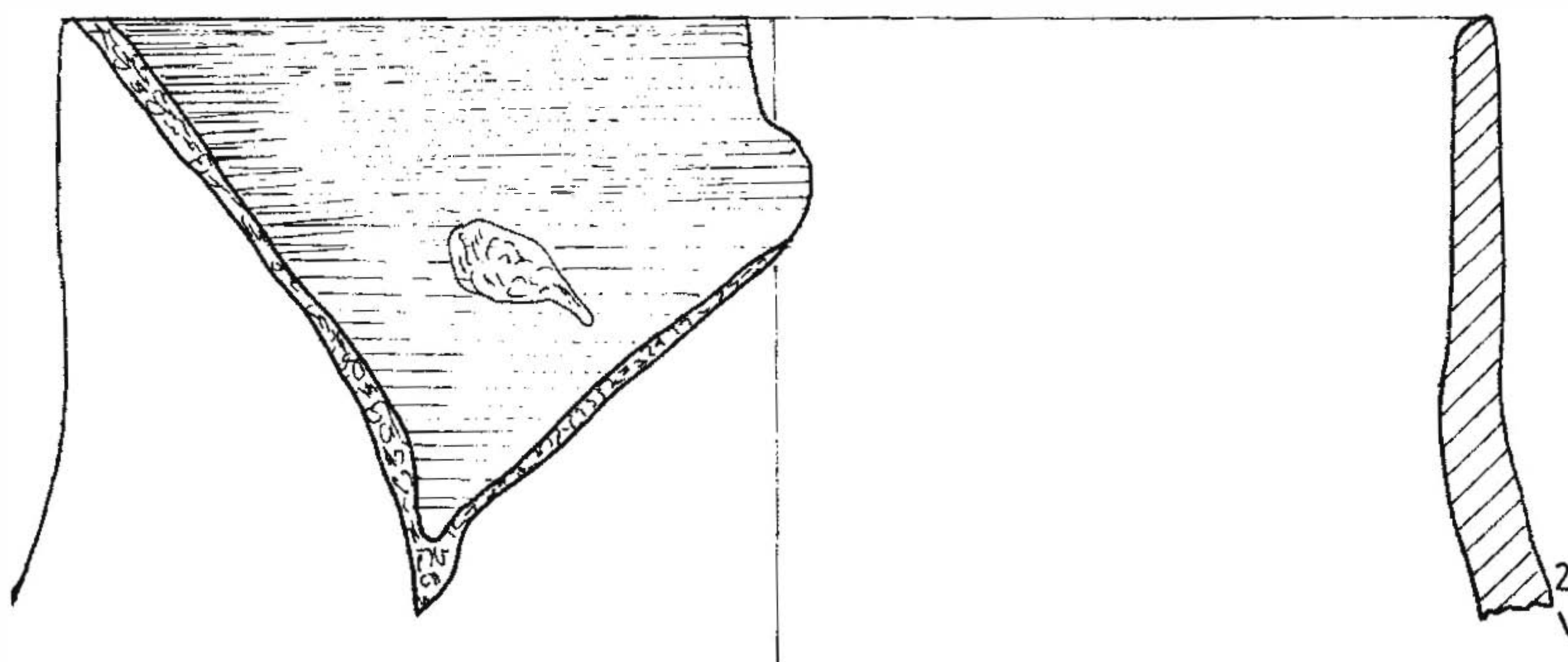
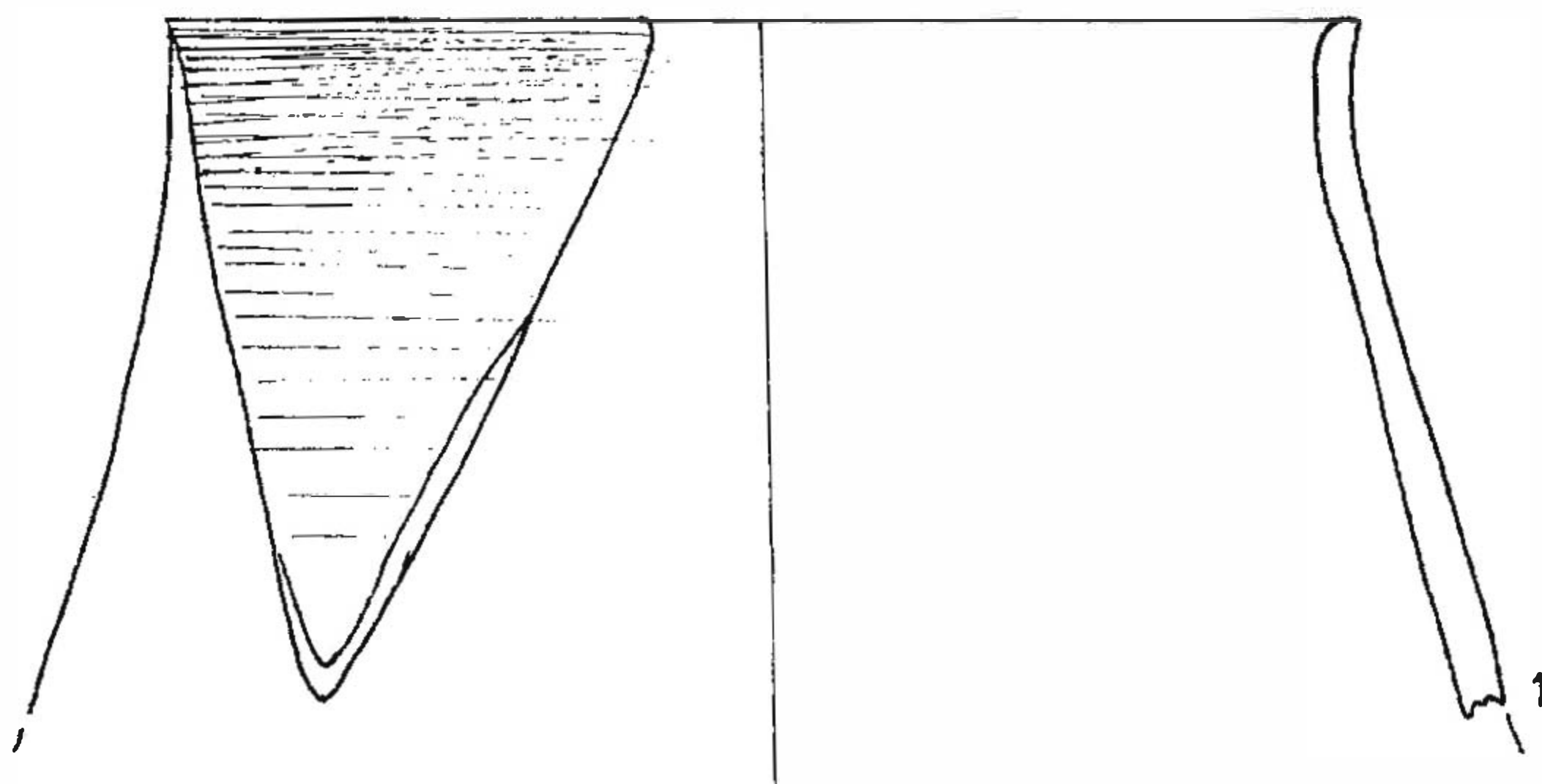

Pl. VII. Călnic-”În vii”. Ceramică neo-eneolitică

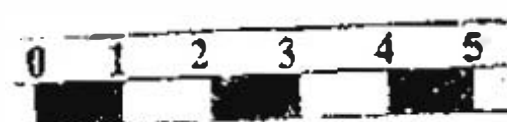
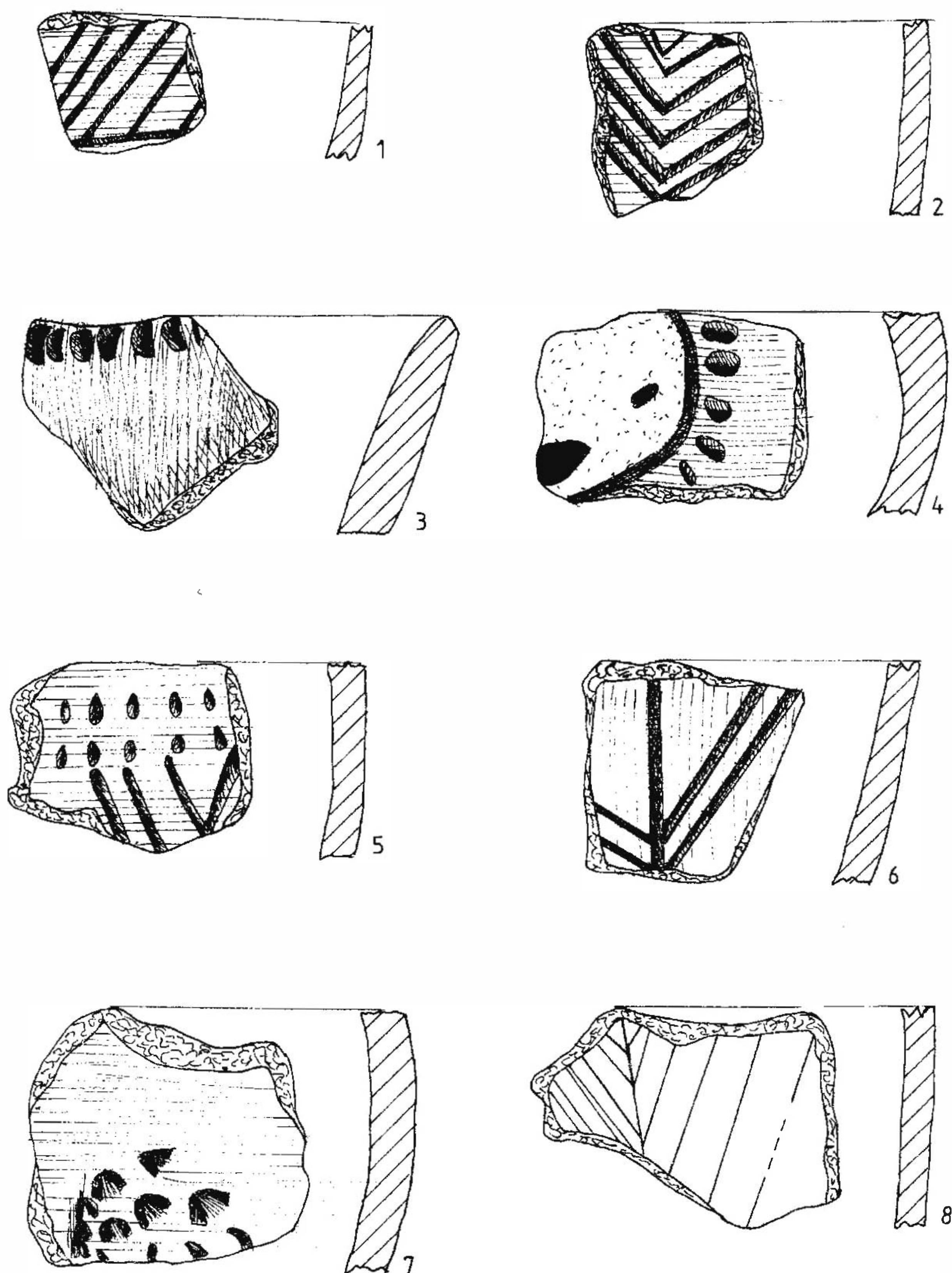

Pl.VIII

Pl.X

Pl. XI. Ceramică Coțofeni

Motivele ornamentale sunt fie exclusiv liniare, realizate prin incizii largi și destul de adânci (Pl.VIII/1, 3, 5-6, 9, 11), fie combinate cu benzi umplute cu adâncituri eliptice (Pl.VIII/2, 4, 7), sau puncte dispuse liniar (Pl.VIII/8). Toate motivele ornamentale sunt aplicate pe suprafața exterioară.

Tot în cazul perieghezilor a fost găsit și material ceramic aparținând culturii Coțofeni (Pl.XI).

Materialul ceramic de la suprafață este abundent; chirpiciul apare destul de des, ceea ce denotă, pe de o parte, o locuire îndelungată și intensivă, iar pe de altă parte, prezența foarte aproape de suprafață a stratului de cultură ce conține vestigiile amintite. Aceasta se datorează, în mare parte, zonei prielnice în care este amplasată așezarea, într-o vale cu expunere sud-estică, adăpostită de vânturi. Pământul este propice practicării agriculturii, iar în apropiere se află valea Călnicului.

Pădurea, aflată în zona de sud (locul "În Coastă"), oferea un bun adăpost precum și materia primă - lemnul - necesară pentru construirea locuințelor.

În concluzie, putem considera că așezarea eneolitică de la Călnic-"În vii", a fost una de mare întindere, intens locuită, ecosistemul prezent aici fiind deosebit de propice habitatului, asigurând, printre altele, bogate surse de subsistență, precum și surse de materii prime.

Rezultatele de până acum ale cercetărilor, coroborate cu cele ale unor posibile viitoare investigații, vor oferi, desigur, posibilitatea definirii mai precise a principalelor faze și etape culturale de evoluție a comunităților care au locuit acest areal, precum vor oferi și posibilitatea unei sincronizări mai precise și, în același timp, mai nuanțate a evoluției acestei locuiri cu cea a culturii Petrești și a culturilor contemporane și învecinate.

EMILIA POP, MARIUS BREAZU
Universitatea "1 Decembrie 1918"
Alba Iulia

SURFACE REASERCHES ON THE TERRITORY OF THE VILLAGE CÂLNIC

SUMMARY

This article presents pottery material discovered after some surface researches made by the members of the Old History and Archeology circle "Ion Berciu", on the teritory of Călnic village, place "În Vii". This material belongs to Petrești culture.

This work wants to be a proposal of typological, stylistical and statistic anallysis of the material discovered during these reserches.

EXLPLANATION OF FIGURES

- Pl. I-X. Eneolithic potery, Petrești culture.
Pl. XI. Potery, Coțofeni culture.